

SŁAWOMIR PIKULSKI
RFN – VILLINGEN

DZIAŁALNOŚĆ ORGANIZACYJNA NA PRZYKŁADZIE ZWIĄZKU POLAKÓW W NIEMCZECH*

Związek Polaków w Niemczech T. z., założony i zarejestrowany w Berlinie 3 XII 1922 r., postawił sobie za cel główny obronę praw polskiej mniejszości narodowej. Po I wojnie światowej w granicach Niemiec mieszkało 1,5 mln Polaków, którym groziło wynarodowienie. Związek objął 5 dzielnic państwa niemieckiego. W 1924 r. liczył 32 tys., a w 1930 r. – ok. 60 tys. członków.

W 1924 r. wprowadzono dla członków Związku znak rodła, który noszą do dzisiaj na ubraniu z lewej strony; widnieje on również na sztandarach związkowych. Rodło jest stylizowanym biegiem Wisły (z Krakowem). Związek ma sztandary (z Matką Boską po jednej stronie i rodłem po drugiej), hasło Polaków w Niemczech i *Pieśń rodła*.

Dnia 6 III 1938 r. odbył się w Berlinie I Wielki Kongres Związku Polaków w Niemczech, kierowany przez patrona ks. dra Bolesława Domańskiego. I Kongres uchwalił i przyjął 5 Prawd Polaków w Niemczech:

Prawda pierwsza: Jesteśmy Polakami!

Prawda druga: Wiara Ojców naszych jest wiarą naszych dzieci!

Prawda trzecia: Polak Polakowi bratem!

Prawda czwarta: Co dzień Polak Narodowi służy!

Prawda piąta: Polska Matką naszą, o Matce nie wolno mówić źle!

Od 1933 r. zwiększały się prześladowania i aresztowania członków ZPwN. W 1939 r. Związek został zlikwidowany przez hitlerowców, członkowie i młodzież zabrani do obozów. II wojna światowa zahamowała działalność Związku, wielu zasłużonych członków zginęło w obozach. Po powrocie z obozu reorganizacją Związku zajął się wiceprezes Stefan Szczepaniak razem z Wilkiem Poloczkim i Michałem Wesołowskim. 7 IX 1951 r. sąd rejestracyjny w Berlinie zalegalizował nowo wybrany Zarząd Główny z prezesem Stefanem Szczepaniakiem na czele i zapisał ponownie Związek Polaków w Niemczech T.z. w dawnym rejestrze. Po II wojnie prezesami Związku byli: Stefan Szczepaniak i ks. Józef Styp-Rekowski. Od 3 III 1970 r. prezesem jest ks. Edmund Forycki.

*Głos w dyskusji – nie zmieniony.

Po II wojnie światowej powstała Republika Federalna Niemiec. Z mieszkających tutaj na stałe lub czasowo Polaków duża część powróciła do Polski, część wyemigrowała, zaś pozostała część – mała Polonia – utworzyła różne organizacje. Wszystkie one mają za cel utrzymanie polskości i więzi z ojczyzną.

Związek Polaków w Niemczech T.z. (Bund der Polen in Deutschland e.V.) jest organizacją utrzymującą się wyłącznie ze składek członkowskich i dobrowolnych ofiar. Opiera się na *Statucie i 5 Prawdach Polaków w Niemczech*. Siedzibą Związku jest Dom Polski w Bochum. *Statut Związku Polaków w Niemczech T.z.* określa cele i zakres jego działalności: Związek służy celom użyteczności publicznej poprzez podtrzymywanie pełnych praw ludności polskiej w Republice Federalnej Niemiec i obronę jej interesów; umożliwia każdemu członkowi zapoznanie się z kulturą, historią i interesami narodu polskiego; służy porozumieniu między narodami; wspiera potrzebujących Polaków, instytucje charytatywne i kościelne; utrzymuje ścisły kontakt z Macierzą. Członkiem może być każda osoba polskiego pochodzenia po ukończeniu 16 roku życia, mieszkająca w RFN lub w Berlinie Zachodnim. Do obowiązków członków należy: popieranie celów, zadań i interesów Związku; przestrzeganie statutu i uchwał; płacenie składek członkowskich.

Organami Związku są: a) Walne Zebranie, b) Rada Naczelna, c) Zarząd Główny, d) Komisja Rewizyjna.

Walne Zebranie jako najwyższa instancja Związku decyduje o jego działalności. Składa się z delegatów Oddziałów Terenowych; wybiera organy Związku na 3 lata.

Rada Naczelna pełni funkcję ustawodawczą i kontrolną oraz zleca wykonanie uchwał Zarządowi Głównemu i kontroluje, czy i jak uchwały te zostały wykonane.

Zarząd Główny pełni funkcję wykonawczą – załatwia wszystkie sprawy powierzone mu przez Radę Naczelną i wykonuje wszystkie inne zgodnie z jej wytycznymi. Zarząd Główny ustala ramowy program pracy, który realizuje po uzgodnieniu z Radą. Opracowuje preliminarz, który przedkłada Radzie do przedyskutowania i zatwierdzenia.

Komisja Rewizyjna ma za zadanie bieżącą kontrolę finansów Związku. Wyniki kontroli przedkłada Radzie Naczelnej, Zarządowi Głównemu i Walnemu Zebraniu.

Organy, czyli władze naczelne Związku, pracują honorowo; otrzymują jedynie pokrycie koniecznych wydatków (podróż, zakwaterowanie). Członkowie władz naczelnych mieszkają w terenie i pracują w różnych zawodach. Przyjeżdżają na posiedzenie do Domu Polskiego w Bochum na zaproszenie Zarządu Głównego w celu wysłuchania sprawozdań z przebiegu pracy, przedyskutowania, uzupełnienia, potwierdzenia projektów i planów na przyszłość. Posiedzenia odbywają się w soboty i niedziele.

Do władz związkowych należą ludzie różnych zawodów i zapatrywań. Łączy ich polskość, chęć do pracy polonijnej oraz poświęcenie. Doświadczeni działacze często są prezesami w oddziałach terenowych, a więc mają doświadczenie w pracy polonijnej. Staramy się, aby prezes i wiceprezes Związku mieszkali w pobliżu centrali Związkowej w Domu Polskim w Bochum, ale nie zawsze jest to możliwe. Członkowie Zarządu Głównego przyjeżdżają na posiedzenia z gotowymi planami do opracowania i uzgodnienia.

W Domu Polskim w Bochum znajduje się centrala Związku Polaków w Niemczech T.z., która mieści: biura, sale zebrań, bibliotekę, filmy, zbiory, pamiątki, sztandary, a także redakcję „Ogniwa”. Pracownicy centrali są opłacani przez Związek.

Prezes oraz Zarząd Główny poprzez centrale w Bochum utrzymuje stały kontakt z oddziałami terenowymi. Załatwia wszystkie sprawy członków zorganizowanych w oddziałach: pisma, prośby o pomoc, wizy, kolonie letnie; wysyła okólniki, książki, filmy, wyznacza delegatów na zebrania i obchody, udziela wsparcia materialnego oraz rady i pomocy w sprawach rent; przekazuje ofiary członków na cele krajowe.

Zarząd Główny utrzymuje kontakt z krajem przez Towarzystwo „Polonia”, pośredniczy przy załatwianiu spraw między władzami państwowymi i kościelnymi niemieckimi i polskimi. Zarząd wzywa i zachęca członków do brania udziału w obchodach uroczystości polskich i propaguje wszystko co polskie. Podkreśla przywiązanie do Ojczyzny i polskości przez uczestnictwo np. w Dniach Polskich w RFN, w spotkaniach z okazji wizyty Prymasa Polski i kardynała K. Wojtyły w RFN, w wystęпах „Mazowsza” itp. Utrzymuje żywy i serdeczny kontakt z krajem pochodzenia poprzez organizowanie zbiorowych wycieczek, pielgrzymek na Jasną Górę, pomoc dla chorych. Stara się objąć wszystkie sprawy członków.

Podstawą Związku są oddziały terenowe działające w całej Republice Federalnej Niemiec i Berlinie Zachodnim. Na czele oddziałów stoją prezesi, którzy razem z zarządami terenowymi kierują oddziałami. Wybierani są przez członków oddziału na 2 lata. Zarządy terenowe ustalają program pracy w swych oddziałach dostosowany do potrzeb miejscowych oraz czas i miejsce miesięcznych zebrań. Prezesi wykazują dużą aktywność, co wpływa na urozmaicenie pracy w oddziałach, jak również rzeczową, braterską współpracę z Zarządem Głównym Związku. Pracują z poświęceniem, a jest to praca połączona z wieloma trudnościami i kłopotami. Członkami zarządów w oddziałach są przedstawiciele różnych zawodów i wieku, urodzeni tutaj w Polsce. Na miesięcznych zebraniach omawia się i załatwia sprawy bieżące, potrzeby i życzenia, okólniki Zarządu Głównego, przygotowuje uroczystości czy wycieczki, wygłasza referaty, zapoznaje z literaturą i historią Polski, uczy piosenek polskich i kołęd, wyświetla polskie filmy. Wspólne nabożeństwa, wycieczki i zabawy łączą sąsiednie oddziały. Nie zapominają one o

„święconym” przed Wielkanocą. Piękną uroczystością urządzaną corocznie w oddziałach są „Gwiazdki”, na których starsi członkowie, młodzież i dzieci wspólnie przeżywają Wigilię i Boże Narodzenie. Ksiądz polonijny nadaje tej uroczystości charakter religijno-patriotyczny. Dzieci popisują się deklamacjami i śpiewem, tym czego nauczyły się od matki lub w szkołkach. Wspomnienia o kraju są zawsze żywe w przemówieniach i kolędach, a także w kontynuowaniu tradycji. Życie religijne odgrywa dużą rolę. Oddziały są w ścisłym kontakcie z polskimi księżmi; z nimi planują i urządzają nabożeństwa i obchody. Księża polonijni pracują z poświęceniem, w swych rozległych parafiach łączą oddziały na wspólnych nabożeństwach, prowadzą pracę duszpasterską i patriotyczną, uczą dzieci.

Oddziały opiekują się starcami i grobami polskimi. Podczas zebrań przeprowadzają zbiórki na cele dobroczynne i społeczne. Większe oddziały mają sztandary zakupione w Polsce oraz biblioteki. Oddziały specjalizują się w pomocy; jeden z nich np. objął opiekę nad Zakładem dla Niewidomych pod Warszawą, gdzie wysyła pomoce naukowe. Liczba oddziałów, jak i liczba ich członków, stale się zwiększa; ostatnio wstępują do nich przesiedleńcy polskiego pochodzenia. Zarząd Główny bierze udział w życiu oddziałów, dba o współpracę między nimi, wzajemne zrozumienie i zaufanie. Językiem porozumienia jest język polski, ale – dla kontaktu z tymi, którzy słabo lub wcale nie rozumieją po polsku – używa się także języka niemieckiego.

Przy niektórych oddziałach istnieją szkółki uczące języka polskiego, historii, geografii, wiedzy o Polsce współczesnej. Nauka jest jednak bardzo utrudniona, gdyż nasi członkowie są rozproszeni; brak większych skupisk polonijnych. Uczą chętni, którzy mają czas i umiejętności uczenia innych. Swoją znajomość języka dzieci uzupełniają w Polsce na koloniach letnich i podczas wizyt u rodzin. Główną jednak rolę spełniają rodzice, którzy w domu rozmawiają z dziećmi po polsku.

Z ŻYCIA ORGANIZACYJNEGO

Biuletynem Związku jest „Ogniwo”, które informuje członków oraz rodaków w kraju i na świecie o pracy społecznej Związku w RFN i Berlinie Zachodnim. Członkowie otrzymują go bezpłatnie.

Wielką i ważną uroczystością był II Kongres Związku Polaków w Niemczech T.z. w Dortmund w 1972 r. Odbył się on w 50 rocznicę założenia Związku.

W 1977 r. byliśmy gośćmi Towarzystwa „Polonia” w Warszawie, Katolickiego Uniwersytetu Lubelskiego w Lublinie oraz Zespołu Pieśni i Tańca Ludowego „Gracja” w Lublinie. Podczas tej wycieczki po kraju odwiedziliśmy Warszawę, Kraków, Oświęcim i Jasną Górę. Członkowie Związku

biorą czynny udział w sympozjach naukowych organizowanych dla Polonii przez Towarzystwo „Polonia” i Katolicki Uniwersytet Lubelski.

Związek Polaków w Niemczech T.z. obchodził ważne i podniosłe uroczystości w dniu 3 XII 1977 r.: 55-lecie swójego istnienia i działania oraz III Kongres w katedrze kolońskiej i Senats-Hotel w Kolonii. W katedrze kolońskiej uroczystą mszę św. odprawiali biskupi – polski i niemiecki – w otoczeniu księży obu narodów; śpiewały chóry polonijne, modliła się Polonia i Polacy z ojczyzny. Udział wzięli: Konsul Generalny PRL ze współpracownikami, przedstawiciele władz miejscowych i Towarzystwa „Polonia” w Warszawie, Zespół Pieśni i Tańca Ludowego „Gracja” z Lublina oraz – bardzo licznie – delegaci oddziałów Związku ze sztandarami. Słynna katedra kolońska była miejscem potężnej i wzruszającej manifestacji wiary i polskości. Uroczystość zakończono odśpiewaniem „Boże coś Polskę”. Oficjalna część obchodu 55-lecia Związku odbyła się w Senats-Hotel, gdzie występował także Zespół „Gracja” z Lublina.

W czasie pobytu Prymasa Polski Stefana Wyszyńskiego i kardynała Karola Wojtyły w RFN dostojnych gości powitały przed bazyliką Matki Boskiej w Neviges liczne delegacje Oddziałów Związkowych ze sztandarami. Dzieci polonijne ubrane w stroje ludowe wręczyły Prymasowi biało-czerwone kwiaty. Pod sztandarem Związku udali się wszyscy śpiewając pieśń maryjną, do świątyni, gdzie wzięli udział w uroczystej mszy św. Także do Dachau przybyli licznie członkowie oddziałów południowych ze sztandarami, aby uczestniczyć we mszy św. odprawionej przez Prymasa i Kardynała za pomordowanych.

Ostatnio w Bochum odbył się Zjazd Społeczników, na który poza delegatami oddziałów zostali zaproszeni specjalnie młodszy członkowie Związku celem przygotowania ich do pracy polonijnej. Część praktyczną połączyliśmy z obchodem 10-lecia chóru przy oddziale w Bochum. Niedzielę rozpoczęliśmy wspólnym nabożeństwem w miejscowym kościele. Chóry polonijne biorą udział w uroczystościach oddziałów i Związku; w 1976 r. gościli na festiwalu w Koszalinie.

W listopadzie 1978 r. zachwycaliśmy się występami „Mazowsza”. Wszędzie, gdzie „Mazowsze” występowało, przybywali członkowie Związku, wręczając artystom biało-czerwone kwiaty ze wstęgami o barwach narodowych.

Utrzymujemy ścisły kontakt z ojczyzną, urządzamy zbiorowe wycieczki i pielgrzymki na Jasną Górę. Zbieramy dobrowolne ofiary na Centrum Zdrowia Dziecka, Zamek Królewski w Warszawie, Katolicki Uniwersytet Lubelski itd.

Po II wojnie światowej Związek działa w całej Republice Federalnej Niemiec; nie musi walczyć, gdyż w ramach ustaw może się swobodnie rozwijać. „Zimne” stosunki powojenne nie zachęcały do kulturywania pol-

skości. Przełom i zmiana nastąpiła z chwilą otwarcia granic do kraju, wydawania wiz zbiorowych a z czasem – indywidualnych. Odwiedziny kraju, spotkania z rodzinami obudziły i poruszyły wielu. Od tego czasu język polski stał się w środowisku polonijnym żywy i potrzebny. Zaczęto częściej posługiwać się językiem polskim w domu i otoczeniu, wzrosła chęć do uczenia się go. Spotkania młodzieży polonijnej z rówieśnikami w kraju zachęciły ją do uczenia się języka polskiego dla wzajemnego porozumienia. Kontakt z krajem wzmocnił poczucie polskości.

Od czasu zezwolenia na odwiedzanie kraju zwiększała się liczba osób, które w grupach zorganizowanych i prowadzonych przez Związek mogły udawać się pociągami do Polski. Obecnie członkowie Związku mają ułatwione odwiedzenie kraju, spędzanie tam urlopów. Związek pośredniczy i załatwia dla nich w Wydziale Konsularnym wize zezwalające na wjazd do Polski. Dla polskości środowiska polonijnego w Niemczech bardzo jest ważne poznawanie kraju, jego osiągnięć i potrzeb, odświeżanie języka przez starszych, uczenie się go przez młodszych.

Mówiąc o działalności organizacyjnej Związku Polaków w Niemczech, należy też dodać, że nie wszystko idzie po naszej myśli, nie wszystko nam się udaje. W pracy polonijnej napotykamy trudności, zawieramy kompromisy, popełniamy też błędy.

Związkiem kierują ludzie pracujący w swych zawodach, którzy wolny czas poświęcają pracy polonijnej. Rozwój Związku i jego osiągnięcia potwierdzają jednak, że ich praca przynosi dobre plony, wiemy ich społecznikami. Zmieniają się czasy i członkowie, ale cele Związku są te same: utrzymanie i umocnienie polskości, krzewienie polskiej kultury, więzi z Macierzą. Pracujemy i dalej działamy. Dzisiaj bierzemy udział w sympozjum grup etnicznych zwołanym przez tak zasłużony ośrodek, jakim jest Katolicki Uniwersytet Lubelski. Na przyszły rok planujemy dwie pielgrzymki: do Krakowa i do Rzymu.

Jak kiedyś, tak i dzisiaj naszym wyznaniem wiary jest: Jesteśmy Polakami! Wiara naszych Ojców jest wiarą naszych dzieci! Polska Matką naszą! O co prosimy Was Rodacy? Mówcie młodzieży o Związku Polaków w Niemczech – najstarszej organizacji polonijnej, o jej celach i dążeniach.